

Wykład Odwaga cywilna

Materiały:

- Irena Koźmińska, Elżbieta Olszewska "Z dzieckiem w świat wartości" – rozdz. „Odwaga”
- Opowiadanie z tomu "Gorzka czekolada" pt. "Kacper", autor: Katarzyna Terechowicz
- Artykuł „Dylematy moralne - Drzewko decyzyjne”, opracowanie Krystyna Łuczak”

Definicja odwagi

Według słownika języka polskiego odwaga to zdolność zapanowania nad strachem, obawą i zrobienie czegoś niebezpiecznego lub trudnego.

Odwaga cywilna to odwaga jawnego wypowiedzania i manifestowania swoich poglądów, sądów, bez względu na okoliczności, to także umiejętność przyznania się do popełnionego błędu, umiejętność przyznania się do winy, powiedzenie prawdy, nawet jeśli jest dla nas niewygodna.

Odwaga w znaczeniu moralnym nie jest tożsama z potocznym rozumieniem tego słowa, kiedy to często określa się nim zachowania niemądre i szkodliwe. Podejmowanie niebezpiecznych działań, które nie służą dobrem celom, lepiej nazwać po imieniu: brawurą, niebezpiecznymi popisami, ryzykanctwem, chuligańskimi zaczepkami, itp. Motywacją dla takich zachowań może być chęć zaimponowania komuś, zastraszenia kogoś, itp. Zachowania tego rodzaju są charakterystyczne dla osób niedojrzałych, o niezrównoważonej psychice. Brawurowe i ryzykowne zachowania często podejmują osoby niepewne swej wartości, które czują przymus udowodnienia sobie i innym, że są wspaniałe i nieustraszone. Sprzyja temu współczesna kultura lansująca typ macho – bezwzględny, silny, gardzący niebezpieczeństwem. Takie postawy na ogół nie mają wiele wspólnego z prawdziwą mądrością i prawdziwą siłą, rozumianą jako siła psychiki i charakteru.

Przykłady:

- napad na bank

Odwaga jako wartość moralna jest to podejmowanie trudnych, służących dobru decyzji oraz przeciwstawianie się złu.

Prawdziwa odwaga zawiera w sobie element mądrości – ocenę, co jest dobre, a co złe, jakie będą długofalowe konsekwencje naszego działania. Wymaga też mądrości i odpowiedzialności.

Odwaga może nas skłonić do niebezpiecznych czynów, jeśli są one podyktowane dobrem – własnym lub innych ludzi. Na przykład tchórz nie wskoczy do rzeki, by ratować tonącego. Zrobi to człowiek odważny. Jednak jeśli jest słabym pływakiem, jego odwaga, pozbawiona rozsądku, staje się niepotrzebną brawurą, bo mogą utonąć obaj.

Przykładami odwagi są też zachowania uczonych (na przykład Ludwika Pasteura, odkrywcy bakterii, który musiał przeciwstawić się całemu medycznemu światu), wynalazców (na przykład Tomasza Edisona), odkrywców (na przykład Mikołaja Kopernika), którzy udowadniali swe odkrycia często przeciwko uznanym autorytetom. Ich odwaga w bronienu swoich racji, czasem okupiona ofiarą z życia (przykład Giordana Bruna), stała się motorem postępu ludzkości.

Różne oblicza odwagi

- podejmowanie nowych wyzwań (zawsze ze zwróceniem uwagi na konsekwencje!),
- akceptacja zmian,
- przyznanie się do winy, mówienie bolesnej, ale koniecznej prawdy,
- pokonywanie nieśmiałości, zawieranie znajomości, patrzenie ludziom w oczy,
- decyzja pracy nad sobą,
- przyznanie się przed sobą do swych lęków, ograniczeń, wad.

Odwaga i tchórzostwo

Warto pokazać dzieciom, co jest przeciwieństwem odwagi np. "Brakuje mi odwagi, by odmówić kolegom, którzy namawiają mnie do spróbowania narkotyków. Jeśli odmówię, powiedzą, że się boję, że jestem tchórzem. Czy zatem spróbowanie narkotyku oznacza, że jestem odważny? Nie! Jestem tchórzem, gdyż pod naciskiem grupy robię coś, na co nie mam ochoty i o czym wiem, że jest złe."

Często postępujemy tchórzliwie w obawie, by nie nazwano nas tchórzami. To jest paradoks, który można zobaczyć na przykładzie: "Pewien mały chłopiec, który oparł się presji kolegów i nie wziął udziału w bardzo niebezpiecznej zabawie, został przez nich nazwany tchórzem. Powiedział potem do rodziców: „Trzeba mieć naprawdę dużo odwagi, żeby być tchórzem”.

(Przykład z książki *O nauczaniu dzieci wartości* Richarda i Lindy Eyre)

Brak odwagi nie musi mieć znaczenia pejoratywnego. Tchórzostwo je ma.

Odwaga i strach

Strach jest uczuciem, które przeżywają wszyscy. Nawet najodważniejsi ludzie, bohaterowie, także czasami czują strach. Niski poziom lęku nie może być mylony z odwagą.

Często boimy się tego, czego nie znamy, np. znajomy bardzo bał się badania okulistycznego, jakim jest pomiar ciśnienia w oku. Nie wiedział, że jest zupełnie bezbolesne i trwa zaledwie kilka minut. Wyobrażał sobie, że bardzo boli i jest

niebezpieczne. Nie poszedł na badanie, nie dostał odpowiednich leków i rozwinęła się u niego choroba –jaskra. Warto zawsze zastanowić się nad trudnymi dla nas sytuacjami, by strach przed nimi nie skłonił nas do nieprzemyślanych działań lub szkodliwych zaniechań.

W pewnych okolicznościach strach jest pożyteczny, ponieważ powstrzymuje nas przed zachowaniami, które mogłyby mieć tragiczne skutki.

Konsekwencje wyborów

Zachęcajmy dzieci, by starały się zawsze przemyśleć swoje wybory – kiedy nie warto udawać odważnego, a kiedy trzeba się wykazać odwagą. Na przykład, nie warto się popisywać, chodząc po dachu, bo można spaść i złamać nogę, ale należy stanąć w obronie kolegi, któremu dokucza przedszkolny lub klasowy chuligan, bo inaczej będzie się on rozzuchwalał i zatruwał życie słabszym.

Dzieci mogą wyobrazić sobie sytuację i jej konsekwencje. Zobaczyć, czy pokonanie strachu służy dobru, czy wręcz przeciwnie, jest objawem konformizmu, czyli ulegania innym, czy planowane działanie jest objawem odwagi czy raczej tchórzostwa. Mogą użyć do tego ćwiczenia również schematu drzewka decyzyjnego, na którym zaznaczą wszystkie możliwe wybory, ich skutki dla siebie, jak innych osób, otoczenia, czy nawet świata. To ćwiczenie może im pomóc podjąć świadomą decyzję.